

KULTÚRA JE ZÁLEŽITOSŤOU NÁRODA

ŠTEFAN POLAKOVIČ, Buenos Aires

Ak podstata národa je v kultúre, tak je len prirodzené, aby národ strážil svoju kultúru viac než čokoľvek iné, lebo ona je jeho najvyššou hodnotou, lebo je priamo vo vzťahu k samému životu národa, je jeho tajomným pokladom a jeho ozdobou vo svete a najvyšším dôkazom totožnosti.

To neznamená, že ju musí skrývať, ba práve naopak, musí ju dať poznať ľudstvu, lebo ona patrí celému ľudstvu. Strážiť znamená udržiavať inventár svojho príspevku k zušľachteniu ľudstva a deliť sa o jeho krásu s ostatnými národmi, lebo čím je známejší iným, tým viac žiari vo svete.

Staráť sa o nehatený rozkvet kultúry vo všetkých rozmeroch je vecou národa. A týchto rozmerov je veľa: od ľudového tanca, piesne a hudby k národnému baletu, opere, hudbe a divadlu; od ľudového maliarstva a výšivkárstva k národným galériám, od ľudovej básne k dielam básnikov, spisovateľov, filozofov a vedcov.

Šťastlivý národ, ktorý má vlastný štát, lebo tento môže tvoriť hospodárske predpoklady pre národnú kultúru. Ak ale národ nemá vlastný štát, tak je odkázaný len na svojpomoc svojich členov. Len si pripomeňme, za akých nepravých finančných podmienok vychádzali nesmrteľné diela Jána Hollého alebo Štúrove *Národné noviny*. Ako krvavo sa rodila naša novodobá kultúra! A slovenský prípad nie je ojedinelý.

Základným kultúrnym javom národa je jeho jazyk. Jazyk nepatrí rodine a nepatrí ani ľudstvu: je výrazom národa a prvým znakom jeho neodškriepiteľnej totožnosti.

Ako ťažko zaistujú svoju totožnosť vznikajúce národy v Novom svete pri nedostatku vlastného jazyka, používajúc požičaný jazyk (angličtinu, francúzštinu a portugalčinu), toho sme v súčasnosti svedkami aj my.

Na základe spoločného jazyka chce španielsky filozof Julián Marías [1] nasilu zachrániť to, čo sa zachrániť nedá: jednotnosť španielskej literatúry, a tým aj nejestvujúci mýtus "nadmárodného", "medzisvetadielového" španielskeho národa. To znamená, že národom Nového sveta chce vziať spod nôh základ ich vlastnej totožnosti. Niet však presvedčujúceho dôvodu, prečo by nové národy, vznikajúce v bývalej španielskej Amerike, neusilovali o vlastnú kultúru. A teda aj o vlastnú literatúru. Ak túto snahu on nazýva "archaickým" nacionalizmom, potom Maríasova snaha je "archaickým" literárnym imperializmom.

Na tento názor naráža argentínsky spisovateľ E. Sabato [2]. V skutočnosti tu nejde o nijaký nacionalizmus, ale len o zdravú a úplne prirodzenú snahu o vlastnú

totožnosť. Nijaký argument "literárnej biedy" nemôže zastaviť tento proces. Táto Maríasova snaha je práve taká márna ako Churchillova snaha zachrániť kultúrnu jednotu anglicky hovoriacich národov [3]. Politické spojenie je možné, ale kultúrna jednotu a totožnosť nie sú možné od chvíle, keď sa dal do behu národotvorný proces, lebo národné bytosti si musia vytvárať svoju vlastnú kultúru, i keď za ťažších podmienok (nemajú vlastný jazyk), pod sankciou netotožnosti a prípadného zmiznutia. Bez vlastnej kultúry by ostali len "massa amorphia", čo je najistejšou cestou k vyprchaniu zárodočnej bytosti, ktorá sa začala tvoriť.

Tento proces začal nielen v Spojených štátoch, ale aj v niektorých krajinách španielskej Ameriky. Akoby hovoriac za všetkých obyvateľov Latinskej Ameriky, argentínsky spisovateľ E. Sabato (nie je španielskeho pôvodu!) zdôrazňuje nevyhnutnosť odklonu od jazyka, ktorým sa hovorí v Španielsku, na základe iného života, a vyzdvihuje "naše právo používať živý jazyk, vlastný nášmu zvláštnemu spôsobu bytia" ([3], 111).

Je to každodenný jazyk, používaný v Argentíne, kde už začal národotvorný proces. Dôsledkom toho je "právo nášho národa mať naše vlastné osobitosti" ([2], 109). A táto reč už má svoje zvláštnosti, podmienené jednak vzdialenosťou od Španielska a jednak úplne odlišnými podmienkami života a prostredia.

Je už navždy minulosťou svet kolónií a aj jazykový kolonializmus. Každý nový vznikajúci národ v Novom svete bude pretvárať požíčanú reč na svoju podobu, až sa z nej po stáročiach stane vlastný, od pôvodného materinského jazyka odlišný majetok podľa vzoru národov, ktoré už majú svoj vlastný jazyk. Tento proces je pochopiteľný, ak si uvedomíme, že jazyk je kultúrotvorný činiteľ provradej dôležitosti, a teda patrí ku kultúre, a že kultúra národa rastie aj cez jazyk. Nezáleží na tom, či táto kultúra je bohatšia alebo menej bohatá. Tento proces, okrem toho, že je pochopiteľný, je aj nezastaviteľný: patrí k dynamike zrodu národov, ktorý má svoju logiku podľa vlastného vývinového kódexu.

Vskutku nemožno pochopiť náhľad J. Maríasu na národné jazyky. Je tak duchovne zastaralý, ako bol zastaralý postoj Maďarov k slovenčine v minulom storočí a ako bol a je nezmeniteľne neľudský postoj Španielov voči baskičtine a Francúzov k bretónčine ([4], 76).¹

Podľa Maríasu pre "Indiánov, ktorí hovoria len svojím pôvodným jazykom, je nevyhnutným a naliehavým problémom ich úplné vtelenie do španielskeho jazyka. V Latinskej Amerike 20. storočia môže byť človek občanom iba v španielčine (alebo portugalčine). Indián, obmedzený len na svoju rodnú reč, je človekom druhej triedy, vylúčeným zo všeobecného spolunažívania, bez možnosti vývinu a udržiavaným v stave duchovného otroctva [5].

Napriek tomuto náhľadu ľudskosť a prirodzené právo stoja na strane indiánskych jazykov ako nástrojov kultúrneho rastu všeobecnej platnosti tých

¹ "Um der Einheit Frankreichs willen muss die bretonische Sprache verschwinden", vyhlásil minister školstva v roku 1925.

indiánskych kmeňov, ktoré sa pretŕkli do 20. storočia fyzicky dorážané a duchovne utláčané vďaka španielskemu a anglickému kolonializmu v Novom svete.

Namiesto ich vteľovania do španielčiny, portugalčiny alebo angličtiny treba umožniť rozvoj týchto jazykov k plnosti národov cez ich ochranu a rozvoj a cez ich prispôsobenie kultúrnym potrebám 20. storočia, aby sa mohli stať kultúrotvornou silou pre tieto potenciálne národy. Len cez vlastný jazyk stanú sa indiánske kmene plnomocnými národmi a budú si môcť tvoriť vlastnú kultúru ako prejav vlastnej bytosti a vybrať si tak formu účasti na obohatení kultúry ľudstva. Každý národ má totiž čo povedať ľudstvu svojím vlastným spôsobom či kultúrnym posolstvom.

Neslobodno zabudnúť, že pred príchodom bieleho človeka prekvitali v Novom svete vzácne kultúry. Zadusenie národných indiánskych jazykov, ktoré nepriamo navrhuje Marías, znamenalo by len ochudobnenie ľudstva o nové formy jeho všeobecnej kultúry. Kultúrnymi otrokármi sú tie štáty, ktoré nedovolia a prekážajú vstupu indiánskych kmeňov do rodiny národov. Mravný pokrok ľudstva je viazaný na spravodlivosť aj v tejto oblasti, ktorá je dnes boľavou ranou ľudstva, i keď sa na ňu zabúda v hurhaji hospodárskych otázok.

Na túto problematiku som poukázal už v knihe *Tvárou k budúcnosti*, kde som spomenul rôznorodosť jazykov v štátoch ako Peru, Mexiko, Bolívia atď. Medzitým vyšiel 2. mája 1975 prvý denník v jazyku kečua v Peru. Jazyk kečua sa stal úradným jazykom. Táto skutočnosť bude mať, prirodzene, aj politické dôsledky, lebo okrem Peru aj v Bolívii žije asi dva milióny Kečuov.

Ako kultúrny jav je jazyk vecou národa, a nie štátu. Starosť o jazyk prislúcha cez príslušné orgány národu, a nie štátu. Štát vo svojej správe používa jazyk jedného národa, keď je jednonárodným, a používa dva alebo viac jazykov, keď je viacnárodný. Kým štát môže byť dvojjazykový (ako Kanada) alebo mnohojazykový (ako Švajčiarsko, bývalý Sovietsky zväz, India, Nigéria a iné), národ nemôže byť nikdy ani dvojjazykový, ani mnohojazykový. Dvojjazykový alebo viacjazykový národ je pojmový nezmysel.

Národ si musí chrániť svoj jazyk ako základ svojej kultúry. Zdalo by sa temer smiešne hovoriť o tejto tak samozrejmej veci. A predsa mnohé a ctihodné národy sú pozbavované svojho jazyka, a to v celom 20. storočí. Tak Baskovia v Španielsku a Francúzsku nemali donedávna ani jednu školu, v ktorej by sa kultivoval baskický jazyk. Iba baskická diaspóra vo svete udržiavala zo svojich súkromných prostriedkov baskické školy a pestovala baskický jazyk, a tak zachraňovala jeden z pilierov baskickej kultúry. V Španielsku v čisto baskických okresoch nebolo donedávna miesta pre baskický jazyk. Podobne vo Francúzsku bretónsky jazyk je odsúdený k násilnému zániku. V bývalom Sovietskom zväze bola ukrajinčina zatlačovaná ruštinou. V Anglicku Walesania a Škóti nemajú vlastných škôl a ich jazykom sa hovorí len po dedinách.

Najkrajšie state o vzťahu jazyka a kultúry národa napísal nepochybne Ľudovít Štúr, čo môžeme pochopiť na základe zúfaleho stavu nášho národa v jeho období. Štúrovo učenie o národoch sme dosiaľ nepochopili v jeho hĺbke a ani sme sa ne-

postarali, aby svet o jeho základných myšlienkach bol primerane informovaný.² Tak sa zdá, že máme strach hovoriť o Štúrovi preto, že Štúr mal kritické stanovisko k češtine a českej histórii. Lenže kritické stanovisko ešte neznamená nepriateľské stanovisko.

Podľa Štúra "každý národ je v najvrúcnejšom spojení so svojím jazykom. V ňom ako prvom produkte teoretického ducha odráža sa národ; jazyk je teda najistejším znakom podstaty a samobytnosti národa" ([6], 116). Teda nie je len znakom jestvovania národa, ale aj znakom jeho individuálnej podstaty: "Národ... v jazyku takrečeno stelesňuje ducha" ([6], 116).

Túto myšlienku ešte ďalej rozvádza: "Táto vonkajšia podoba presne zodpovedá vnútru národa na všetkých stupňoch jeho vývinu, v jazyku a s jazykom sa vyvíja duch národa ako v najzodpovedúcejšej forme: oba sú navzájom závislé a jeden bez druhého nemôžu teda jestvovať" ([6], 116).

Pretože podľa Štúra každý národ prejavuje národnú podstatu jeho vlastným spôsobom, aj jeho jazyk nesie znak tejto individuálnej zvláštnosti: "Vnútro národa sa prejavuje prostredníctvom jeho jazyka a ten je bohatý najmä na také pojmy, z takej duchovnej a životnej oblasti, ktoré zodpovedajú jeho vnútru, čo treba tak rozumieť, že pri každej podstate národa by aj jeho jazyk bol inakší a naopak, z inakšieho ustrojenia jazyka by sa dalo uzavierať na inakšiu podstatu národa" ([6], 118) (rozumej: podstatu individuálnu, a nie genetickú).

Podobné učenie, ale temer sto rokov po Štúrovi, zanechal ľudstvu španielsky filozof Ortega y Gasset (pozri [7], 45-109).

Vnucovanie cudzích jazykov ktorémukoľvek národu narážalo na silný odpor u Štúra, ktorý svojimi tézami už pred sto desiatimi rokmi odsúdil už spomenuté rady súčasného španielskeho filozofa J. Maríasa: "Národ, ktorý iný národ núti, aby sa odriekol vlastného materinského jazyka, vnucuje mu taký vonkajšok, ktorý nezodpovedá jeho vnútru, natíska mu svetonáhľad, v ktorom sa úplne cudzo cíti a snaží sa olúpiť ho o práva jeho osobnosti, keďže mu upiera duchovný vývin vo vlastnom duchu" ([6], 123). Ide zjavne o druh surového duchovného násillia, pod ktorým sa zviíja duša členov národa, ktorému chcú vtlačiť inonárodný charakter.

Mimochodom môžeme spomenúť, že pod vplyvom týchto myšlienok zrodilo sa v Uhorsku heslo "Za tú našu slovenčinu" a za masarykovsko-benešovského "Československa" heslo "Na Slovensku po slovensky". Obrana jazyka a kultúry stala sa pre Slovákov politicom tak v Uhorsku, ako aj v Československu ([8], 345-378). Hodnotenie významu jazyka v živote národov sa líši podľa toho, či národ bol pozbavený používania svojho jazyka, alebo či nemal nikdy problémy tohto druhu. Preto iný obraz o materinskej reči majú národy pozbavované vlastného jazyka, a iný tie, ktorým nik na jazyk nesiahal.

² O Štúrovi som písal v časopise *Slovakia*, zv. XXIII (1973) v článku: *Ethnical Philosophy of Ludevít Štúr* (s. 29-47), v knihe *Teoría de la Nación* (Madrid, 1983), *La nacionología de Ludevít Štúr* (s. 145-175).

Tak ako chudobný človek má omnoho jasnejší, presnejší a správnejší obraz o sociálnej spravodlivosti ako bohatý profesor sociológie, ktorý nepoznal na vlastnej koži, čo to znamená bieda, tak aj národy, ktorým sa odopiera jazyk alebo sa im zne-možňuje jeho používanie, dospievajú k dokonalému poznaniu dôležitosti jazyka.

Pre Slovákov bol boj za slovenskú reč bojom za záchranu národného života. Ešte nás žije veľa, ktorí sme boli svedkami odopierania materinskej reči, keď sme v Uhorsku začali chodiť do školy.

Vojensky alebo početne mocné národy len veľmi ťažko chápu príľnutie malých národov k vlastnému jazyku. A to preto, lebo takým národom nik na reč nesiaha ani nikomu nenapadne siahat'. Nik nemôže rozumne zamýšľať' pozbaviť Nemcov alebo Rusov ich jazyka. Ale čo je nemožné v prípade veľkých národov, stávalo sa a stáva sa v prípade malých národov, ktorým mocnejšie národy odopierajú ich jazyk, lebo cítia, že tam väzí koreň národnej totožnosti a individuality. Ak sa im podarí vziať malému národu jazyk, urobili veľký krok k jeho fyzickému zlikvidovaniu, čo je oby-čajne túžbou mocnejšieho: chce rásť na úkor iných.

Myslím, že by sa veľmi pomohlo kultúre ľudstva, keby sa pod záštitou OSN pozbierali sťažnosti malých národov vo veci ich jazyka. Niečo podobného, ako keď Štúr napísal *Sťažnosti*.

Ale reč národa, to nie je len hovorené slovo a slová, ktorých čistotu treba chrániť. Národný jazyk je omnoho viac: v slovách ako nádobách sa hromadia zážitky stáročí a pokolení do takej miery, že niekedy nenájdeme príslušný výraz v cudzom jazyku, hoci by sme akokoľvek dobre ovládali obidva jazyky. Každý národný jazyk nadelí svoje slová obsahom, ktorý je výsledkom dejinného vzrastu jeho duchovnosti, kultúry. Mnohé z tých slov sú jednoducho nepreložiteľné. Patria tak k národnej zvláštnosti. Ich obsah možno niekedy len približne opísať.

V jazyku národ uskladňuje svoje mravné skúsenosti, a tak vznikajú porekadlá a príslovia, ktoré patria ku kultúre národa. Každý národ má svoju pokladnicu "ľu-dovej múdrosti".

V jazyku národa jeho príslušníci vyspievajú svoje vnútorné zážitky, aby vstúpili do duchovného styku s inými ľuďmi, ktorí hovoria tým istým jazykom, a aby im vy-rozprávali cez pieseň, čo hýbe ich dušou, čo ich dvíha a čo ubíja, čo ich teší a čo ich bolí, čo povznáša a čo deptá, aby si overili totožnosť vlastných zážitkov so zážitkami bratov v národe, čo posilňuje družbu a lieči samotu, alebo naopak, aby sa ten, čo si s chuťou a nadšením spieva pieseň, ktorá vytryskla zo srdca člena národa kedysi v minulosti, stotožnil s jej obsahom, a tak sa ubezpečil o totožnosti ľudských sklonov a túžob.

Veď prečo národ spieva po stáročia tie isté piesne o prírode (východe a západe slnka, mesačnej a hviezdnej noci, o oblakoch a búrkach, o snehu a vetre, o far-bách stromov a kvetín atď.), o práci, o láske, o živote a smrti, o detstve a pria-teľstve, ak nie preto, že v nich nachádza svoje vlastné vnútro, podstatne totožné s vnútrom, ktoré obsah piesne vychrlilo, lebo sa dral nezadržateľne na povrch? Len si pripomeňme naše vlastné junošské zážitky pri spievaní našich obsahovo bohatých piesní! Či ste necítili pri ich speve prítomnosť tajomného fluida, i keď nie

celkom uvedomovaného, ktoré nás spájalo nielen navzájom, ale aj s tými, ktorých už niet?

Kultúra národa vzniká spolu so vznikom a rastie spolu so vzrastom národa. A preto dejiny národa sú dejinami jeho kultúry a naopak, dejiny kultúry sú najpravdivejšími dejinami národa.

Tak to bolo, lebo to muselo tak byť, v prípade Jakubovho národa. Celá jeho rodina, čo prišla do Egypta a rýchlo sa rozmnožila, hovorila jednou rečou. V tejto reči odriekali modlitby. V nej vyspevovali náboženské a občianske piesne a do nej sa uschovávali obecné múdrosti. A istotne vznikali aj tance. Všetky tieto putá sa len umocňovali až do čias Mojžiša, kedy židovský národ začína vystupovať ako samostatná bytosť: prešlo štyristo rokov neustáleho rastu v etnicky cudzom prostredí, s ktorým sa Židia pre mnohobožstvo nemiešali ani fyzicky, ani nábožensky.

Ale kultúra národa nevzniká spolu s národom iba v prípade národa jedného koreňa, ale aj v prípade miešaného národa, ako sú napríklad Angličania. Národotvorný anglický proces začal príchodom Rimanov do Anglicka, kde sa začala tvoriť kultúrna keltsko-rímska syntéza počas 400 ročného trvania rímskej provincie. Ak potom prišli Anglosasi, Vikingovia a pofrancúzštení Normani, národotvorný proces sa len menil, lebo sa menil jazyk, a kultúra sa obohacovala o nové prvky, ale pôvodný koreň sa nestratil, len sa pomiešal, a tak anglický národ a jeho kultúra boli obohatené o nové prvky.

V prípade novovznikajúcich národov Nového sveta, ako sú napríklad Američania³, Argentínci, Brazilčania, hneď po vyhlásení nezávislosti tieto národné pospolitosti začali tvoriť svoju vlastnú kultúru (literatúru, umenie). Jej rýchly vzrast⁴ bol umožnený predovšetkým preto, lebo mali poruke hotový nástroj – spisovný jazyk, ktorý si priniesli z rodnej zeme, hoci zdôrazňujú svoje právo na jeho zmenu, čo E. Sabato podčiarkuje v pomere k španielčine. Toto právo na zmenu používajú účinne a bez diskusie americkí spisovatelia v pomere k angličtine a brazílski v pomere k portugalčine. "Brazilčina" v tomto smere pokročila najviac na ceste "oslobodzovania sa". Okrem toho tieto pospolitosti stáli pri vyhlásení nezávislosti na slušnej duchovnej úrovni, hoci nie všetky a ešte nie na vlastnej.

Cez kultúru sa národná bytosť upevňuje viac než akýmkoľvek iným spôsobom. Kultúra tvorí putá v zárodočnej národnej pospolitosti. Čím viac väzieb, ktoré spájajú členov v národ, tým silnejšie je jeho bytie. Ani vojenská moc, ani početnosť členov národa nie je natoľko dôležitá ako kultúra, aby národná bytosť tvorila nerozbitnú

³ Je to hotové pojmové nešťastie, že zárodočný národ USA nemá svojho mena. Slovo "Američan" nepokrýva skutočnosť, lebo Američanmi sa volajú aj iné zárodočné národy v Novom svete, keď chcú označiť svoj svetadiel, podobne, ako keď sa povie Európan. Latinskí "Američania" nazývajú občanov USA "estadounidenses". Lenže v iných jazykoch je ťažko si utvoriť z toho prídavné alebo z neho odvodené podstatné meno. Nemožno povedať "Unitedstatesians" ani "Spojenostátnovci". Rovnako, ako sa nemôže povedať "Spanglish".

⁴ Na toto naráža E. Sabato: "No somos una "nueva literatura" ni debemos considerarnos como adolescentes de las artes y las letras por el hecho de pertenecer a una nación que políticamente se ha liberado hace siglo y medio" ([2], 76).

jednotku. Lebo národ spočíva v duchovnosti, teda v kultúre, a čím je duchovnosť silnejšia, tým silnejšia je bytosť.

Nemusíme hľadať dlho príklady pre túto zrejmú pravdu. Židia sú početne malým národom, ale bytostne silným. Prečo? Lebo ich kultúra je jednou z najmocnejších na svete. Pre Židov neboli v minulosti pogromy ani zďaleka takým nebezpečenstvom, ako bola napríklad helenistická kultúra, ktorá ich začala pohlcovať. Pre svoju veľkú národnú kultúru Židia mali vždy a majú v celom svete pocit etnickej istoty. A táto kultúra bola a je povedomým majetkom každého člena židovského národa. A to je sila. Veľké dobytčské národy bez kultúry zanikli v priebehu storočí, ale malý židovský národ bez zbraní, ale s veľkou kultúrou, prežil tisícročia. To isté platí o gréckej, arménskej a iných kultúrach. Zraniteľnosť národa je v nepriamom pomere k výške jeho kultúry, a nie k množstvu zbraní; vyššej kultúre zodpovedá menšia zraniteľnosť.

Avšak kultúra musí byť nielen veľká, lež aj po stáročia udržiavaná, aby prenikla národnú bytosť a dodala jej bytostnej pevnosti. Kultúra USA je dnes veľká, ale nie je vlastná všetkým členom vznikajúceho národa. Je majetkom iba vysokej vrstvy intelektuálov a na poli umenia Židov, ako uvádza Novák vo svojej analýze amerického života ([9], 135 a n.)

Význam kultúry pre národ si nepriamo uvedomuje aj M. Novák,⁵ i keď ju nedáva do vzťahu s podstatou národa. Tak Židia majú "dávnu kultúru slova, sú zvyknutí na vyst'ahovalectvo, zbehlí v náukách a v rozmyšľaní" ([9], 53). Židia tvoria "národ", ktorý bez vládnych a násilne vybudovaných hospodárskych ustanovizní vychováva vo svojom prostredí silné osobnosti" ([9], 189). Žid nie je nikdy sám. Je vždy "jedným z národa" ([9], 176). Lenže to je práve dôsledkom kultúry a zároveň dôkazom jeho vyššej sily v pomere k prostrediu.

Naproti tomu Poliak "nemá nijakú poľskú kultúru, nijaký poľský jazyk. Poľské city nedajú sa ľahko vtesnať do jazyka šťastnej Ameriky, Ameriky Anglosasov, a do umenia Židov. Aké korene má? Aká reč mu zostala?" ([9], 53).

Členovia amerických etník cítia kultúrne prázdnotu, pretože stratili spojenie s kultúrou svojho pôvodu ([9], 32), a majú pocit bezdomova ([9], 48). Tu treba hľadať zánik etnického povedomia v Spojených štátoch ([9], 32).⁶

Novákovi sa zdá, že etniká sa dopustili omylu, keď sa amerikanizovali ([9], 59) a stratiac styk s kultúrou domova neuvorili si prechodnú kultúru na krytie svojich potrieb ([9], 257).

Nemôžem súhlasiť s pojmom "prechodnej" kultúry, lebo prechodná kultúra je bytostne nemožná. Jestvuje len kultúra národných pospolitostí a tá nemôže mať ani ráz prechodnosti, ani ráz dočasnosti a provizórnosti. K tvoreniu kultúry treba stáročia a treba tiež stáročia, aby ňou národy nasiakli. A etnikám USA chýbal čas.

⁵ M. Novák, slovenského pôvodu, patrí k popredným americkým mysliteľom.

⁶ "The rise in ethnics consciousness today is also due to disillusionment with the universalist too thinly rational culture of professional elites", píše M. Novák.

Čo mohli však etniká urobiť (aspoň tie, čo boli početne mocné ako Taliani, Poliaci a iní), bolo udržiavať živú kultúru domova aj za cenu odporu prostredia, lebo toto prostredie ich aj tak neprijalo ako rovnocenný prvok. Naučiť sa cudziu reč, to áno, ale nezabudnúť pritom na vlastnú reč a dávnovekú kultúru slova domoviny - ako Židia.

O úzkom vzťahu národa a jeho kultúry hovoril terajší pápež Ján Pavol II. v UNESCO v r. 1980 na základe skúseností poľského národa: "Som synom národa, ktorý má veľké dejinné skúsenosti, ktorý bol odsúdený na smrť svojimi susedmi pri viacerých príležitostiach, ale ktorý to všetko prežil a ostal sebou samým. Zachoval si svoju totožnosť a napriek tomu, že bol rozdelený a obsadený cudzincami, zachoval si národnú zvrchovanosť, nie preto, že by sa bol opieral o prostriedky fyzickej moci, lež opierajúc sa výlučne o svoju kultúru. Táto kultúra ukázala sa väčšou mocou než všetky ostatné fyzické sily" [10].

Keď som túto stať dokončieval, dozvedel som sa z *Literárneho týždenníka*, že sa doma ustanovil Slovenský parlament kultúry ako moc rovnocenná s mocou vládnu a zákonodárnou. Pred viacerými rokmi som v argentínskom poprednom denníku *La Prensa* písal o kultúrnej moci (poder cultural), rovnocennej s mocou vládnu a zákonodárnou. Potešil som sa veľmi, že sa naši slovenskí myslitelia ustanovili ako moc, ktorá sa má starať o slovenskú kultúru, jej ochranu a jej nehatený rozvoj. K dosiahnutiu tohto cieľa bude treba pozorne rozobrať všetky nepriaznivé sily, ktoré slovenskú kultúru poškodzovali za posledných päťdesiat rokov, a urobiť inventár škôd spôsobených na našej duchovnosti.

LITERATÚRA

- [1] MARÍAS, J.: La función de la literatura. In: La Nación, Buenos Aires, 21. júla 1974.
- [2] SABATO, E.: La cultura en la encrucijada nacional. Buenos Aires 1973.
- [3] The History of the English Speaking Peoples. New York 1956.
- [4] Handbuch der europäischen Volksgruppen. Viedeň-Stuttgart 1970.
- [5] La lengua. In: La Nación, Buenos Aires, 17. novembra 1974.
- [6] ŠTÚR, L.: Dielo, zv. 2.
- [7] POLAKOVIČ, Š.: La nacionología de Ortega y Gasset. In: Teoría de la nación. Madrid 1983.
- [8] POLAKOVIČ, Š.: L'évolution des idées fondamentales de la politique slovaque. In: Carpathica Slovaca, 1944, zv. 3.
- [9] Novák, M.: The Rise of the Unmeltable Ethnic. New York 1972.
- [10] Osservatore Romano, 15.6.1980, španielske vydanie.